

“BIR KAMAR, BIR YO‘L” LOYIHASI TASHABBUSINING O‘ZBEKISTON UCHUN AHAMIYATI

Allayorova Leylo Bahodirovna

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

mustaqil tadqiqotchisi

l.allayorova@gmail.com

ORCID iD: 0009-0006-3541-9671

ORCID — <https://orcid.org/0009-0006-3541-9671>

ANNOTATSIYA

Xitoy hukumati tomonidan taklif etilgan “Bir kamar, bir yo‘l” (BRI) tashabbusi dunyoning 100 dan ortiq mamlakatlari va xalqaro tashkilotlari tomonidan faol qo‘llab-quvvatlandi. O‘zbekiston Markaziy Osiyoning markazida joylashgan va “Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusining muhim markazi hisoblanib, u BRI tashabbusini qo‘llab-quvvatlagan va faol ishtirok etgan birinchi davlatlardan biri bo‘ldi. Shu bois ushbu tashabbus O‘zbekiston tashqi savdosiga ham katta ta‘sir ko‘rsatib kelmoqda.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonning BRI (Bir kamar, bir yo‘l) tashabbusidagi ishtiroki unning tashqi savdosining o‘shiga sezilarli yordam bergan. Ushbu tadqiqot natijalari, O‘zbekiston uchun mamlakatdagi xalqaro savdo bilan bog‘liq istiqboldagimuammolarga duch kelganda BRI da ishtirok etishi uchun muhim ahamiyat kasbetadi. Bu boradagi tadqiqot xulosalari O‘zbekistonning BRI tashabbusida ishtiroketishi orqali xalqaro savdodagi muammolarga qanday javob berishi mumkinligihaqida bo‘lib, bu katta ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: “Bir kamar, bir yo‘l” (BRI) tashabbusi, Tashqi savdo, O‘zbekiston, Xitoy.

ABSTRACT

The Belt and Road Initiative proposed by the Chinese government has received active support and participation from more than 100 countries and international organizations worldwide. Uzbekistan is located in the center of Central Asia and is an important hub of the Belt and Road Initiative. Uzbekistan was one of the earliest countries to support and actively participate in the Belt and Road Initiative. Therefore, the “Belt and Road” has also had a profound impact on Uzbekistan’s foreign trade. Research shows that Uzbekistan’s participation in the Belt and Road Initiative has significantly promoted Uzbekistan’s foreign trade growth. The findings of this research also will hopefully be significant for Uzbekistan to participate in the BRI when facing challenges and prospects related to international trade in the country. The research conclusions of this the article has certain

referencesignificance for how Uzbekistan can better respond to the challenges in internationaltrade by participating in the “Belt and Road” initiative.

Keywords: *Belt and Road Initiative, Foreign trade, Uzbekistan, China.*

KIRISH

Xitoy nihoyatda qashshoq iqtisodiyotdan zamonaviy global iqtisodiy gigantga aylandi. Iqtisodiy islohotlar taxminan 20 yil o‘tib Xitoyning yalpi ichki mahsulotiga (YaIM) ijobiy ta‘sir ko‘rsatdi va uni Amerika Qo‘shma Shtatlaridan (AQSh) keyindunyodagi ikkinchi yirik iqtisodiyotga aylantirdi. Markazlashtirilgan rejali bozor iqtisodiyotidan iqtisodiy islohotlar iqtisodiyotning jadal sur‘atlarda o‘shiga va jamiyat taraqqiyotiga olib keldi. Infratuzilmaning jadal rivojlanishi va ortiqcha quvvatlar Xitoy iqtisodiyotiga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatdi. Xitoy muvozanatni tiklashga urinishlari doirasida dunyo aholisining qariyb 65 foizini birlashtirgan “Bir kamar, bir yo‘l” (OBOR) loyihasi boshlanganini e‘lon qildi. BRI loyihasini muvofiqlashtirish ichki iqtisodiy muammolarni hal qilishga, shuningdek, ishtirokchi mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishiga ko‘maklashishga qaratilgan. Markaziy Osiyo mamlakatlariga sarmoya kiritib bo‘lgan Xitoy, tabiiy resurslarga boy hududlarda yangi avtomobil yo‘llari, temir yo‘llar, shuningdek, gazva neft quvurlari qurilishi hisobiga barqaror iqtisodiyotni kutmoqda. Rivojlanayotgan mamlakatlar, shuningdek, O‘zbekiston uchun “Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusida ishtirok etishning ijobiy ta‘siri qo‘shilishning salbiy ta‘siridan ko‘ra ko‘proq. Infratuzilmani rivojlantirish, ko‘proq investitsiyalarni jalb qilish, o‘z milliy mahsulotiva boshqa iqtisodiy o‘zgarishlar uchun yangi bozorlarni topish, maqsadida rivojlanayotgan mamlakatlar BRIga qo‘shilmoqda. O‘zbekiston ham loyihani qo‘llabquvvatlagan va faol ishtirok etgan davlatlardan biri bo‘ldi. Shuning uchun BRI O‘zbekiston tashqi savdosiga ham katta ta‘sir ko‘rsatdi. O‘zbekiston va Xitoy 25 yildan buyon diplomatik munosabatlar o‘rnatib kelmoqda. So‘nggi yillarda ikki davlat o‘rtasida kuchli ikki tomonlama aloqalar rivojlanib, iqtisodiy faollik yuqoriligi bilan ajralib turadi. Xitoy O‘zbekistonning ikkinchi yirik savdo sherigi va eng yirik sarmoya manbai hisoblanadi. Boshqa tomondan, Xitoy O‘zbekistonni “Bir kamar, bir yo‘l”ni rivojlantirishda asosiy hamkor deb biladi va shuning uchun infratuzilma, transport va kommunikatsiyalarga katta sarmoya kiritadi¹. Xitoy va uning BRI tashabbusi O‘zbekiston iqtisodiyotida katta rol o‘ynaydi. O‘zbekiston rivojlanayotgan davlat sifatida iqtisodiy o‘shisi uchun ko‘proq investitsiyalar kerak. O‘zbekiston dengiz portlariga yetib borish uchun ikki davlatdan o‘tishi kerak bo‘lgan dunyodagi ikki

¹Koparkar R, 25 years of Uzbekistan – China Relations: Enhanced Economic Engagements marked by Political Understanding. Vivikananda International Foundation, 2017.

davlatdan biri hisoblanadi. BRI buni O‘zbekistonga berishi mumkin bo‘lgan imkoniyatdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Pethiyagoda K. o‘zining “Xitoyning Yangi Ipak yo‘lini harakatga keltirayotgan narsa va G‘arb qanday javob berishi kerak” nomli tadqiqotida Xitoyning ichki rivojlanishining yangi modeli uning iqtisodiy o‘shishiga keskin ta‘sir qilganini o‘rgangan. Tadqiqot Xitoyning Belt and Road Initiative amalga oshirilishining sabablari va taxminlarini o‘rganadi. Xitoy iqtisodiyotni jonlantirish uchun ko‘plab iqtisodiy tashabbuslarni amalga oshirdi. “Bir kamar, bir yo‘l tashabbusi” loyihasi tashqi tashabbuslar uchun eng muhim qarorlardan biridir. Infratuzilmani faollashtirish, loyiha tomonidan xom ashyo salohiyatini barqarorlashtirish va moliyaviy nomutanosiblikni kamaytirish ko‘zda tutilgan. BRI rejasi Xitoydan Markaziy Osiyo orqali Yevropaga yetib borishdan iborat. Shu bilan birga, Xitoydan Janubi-Sharqiy Osiyo orqali Janubiy Osiyo va Afrikaga dengiz yo‘li mavjud. Yangi Ipak Yo‘li (NSR) tashabbusi loyihasi Qozog‘istonda birinchi marta Xitoy raisi Si Tszinpin tomonidan 2013 yilda e‘lon qilingan edi. Tashabbus Xitoyni Markaziy, G‘arbiy, Janubiy Osiyo va Afrikaning boshqa mamlakatlari bilan, Yevropaga yetkazib berish punktlari bilan bog‘laydigan zamonaviy avtomobil yo‘llari, temir yo‘llar, kommunal tarmoqlar va quvurlarni qurishga intiladi. Xitoy, shuningdek, iqtisodiy hamkorlik bo‘yicha dunyodagi eng yirik loyihani yaratish orqali jalb qilingan mamlakatlar o‘rtasida moliyaviy va savdo hamkorlikni, shuningdek, keng ko‘lamli madaniy va ijtimoiy hamkorlikni rivojlantirishni rejalashtirmoqda. Yevroosiyo mamlakatlari nuqtai nazaridan Jenis Kembayev BRIning Shanxay hamkorlik tashkiloti va Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqi o‘rtasidagi sheriklikka asoslanadigan Ipak yo‘li ittifoqini tashkil etish imkoniyati va jarayoni sifatida ko‘rishni taklif qildi². Xitoy savdo sheriklari uchun imkoniyatlarini diversifikatsiya qilish uchun doimiy ravishda Markaziy Osiyo mamlakatlarini o‘zining iqtisodiy strategiyalariga jalb qiladi. Xitoy o‘zining iqtisodiy qudrati bilan nafaqat foydali va strategik ahamiyatga ega bo‘lgan loyihalarga sarmoya kiritadi³. Xitoyning “Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusini o‘z vaqtida va samarali qo‘lga kiritish ishtirokchilar bilan hamkorlik qilish uchun katta imkoniyatlar yaratadi. BRI global miqyosga ega va xalqaro munosabatlarni yanada rivojlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Xitoy “Bir kamar va yo‘l” chegaralarini kengaytirishga intilmoqda. Hamkor mamlakatlarda amalga oshirilayotgan loyihalarning mumkin bo‘lgan maksimal miqdorini ko‘paytirish orqali tashabbus ko‘rsatish, ularga ataylab

² Kembayev Zh, “Implementing the Silk Road Economic Belt: from the Shanghai Cooperation Organization to the Silk Road Union?” Asia-Europe Journal 2017.

³ Matyakubov A. China’s BRI creates tremendous opportunities for cooperation. Xinhua, Asia & Pacific, 2019.

investitsiya takliflarini o‘zlari tushunish va ishlab chiqish tashabbusini berish kerak. O‘zbekiston Xitoyning “Bir kamar, bir yo‘l” xalqaro tashabbusini faol qo‘llab quvvatlaydi. “Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusi bugungi kunda ushbu yo‘lning jonlanishi sifatida baholanayotgani iqtisodiy hamkorlikni kengaytirish, savdo va sarmoyaviy sohalarda jozibador shart-sharoitlar yaratish, transport-kommunikasiyani rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. “Bir makon, bir yo‘l” tashabbusiga a‘zo davlatlar bilan faol hamkorlik O‘zbekiston uchun ko‘plab imkoniyatlarni ochib beradi. Tashabbusning oltmish tadavlati sayyohlarning eng yirik “yetkazib beruvchilari” qatoriga kiradi. Jahon sayyohlik tashkiloti ma‘lumotlariga ko‘ra, butun dunyo bo‘ylab sayyohlar tomonidan sarflangan mablag‘larning 20% dan ortig‘i Xitoy, Xitoy turistlari hissasiga to‘g‘ri keladi⁴. Xitoy O‘zbekistonni jalb qilishi kerak, chunki, O‘zbekiston Markaziy Osiyoning geografik va hududiy markazi hisoblanadi. O‘zbekiston nuqtai nazaridan, BRI Fors ko‘rfaziga yo‘lak ochishga yordam berishi mumkin, bu esa mamlakat uchun savdo va savdo yo‘llarini kengaytirish imkonini beradi. O‘zbekistonning so‘ngi paytlarda o‘zbek tovarlarini tashqi bozorlarga eksport qilishni rag‘batlantirishga qaratilgan e‘tiborini hisobga olish kerak. O‘zbekiston allaqachon “Bir kamar, bir yo‘l” loyihalarida ikki tomonlama va mintaqaviy platformalar orqali ishtirok etishga tayyorligini ta‘kidlagan. O‘zbekiston “Ipak yo‘li iqtisodiy kamarini” birgalikda barpo etish bo‘yicha tomonlar o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish maqsadida muntazam o‘tkazib kelinayotgan “Xitoy-Markaziy Osiyo” yillik hamkorlik forumining doimiy ishtirokchisi hisoblanadi. Bu o‘zgarishlar O‘zbekistonning Xitoyning “Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusida ishtirok etishga tayyorligini ko‘rsatadi. Bu har ikki davlatning rivojlanish kun tartibining muvofiqligi bilan izohlanadi. Xitoyning BRIning infratuzilma sohasida investitsiyalar va salohiyatni oshirish transfertlarini amalga oshirish uchun asos sifatida taqdim etishi O‘zbekistonning iqtisodiy va sanoatni modernizatsiya qilish kun tartibi hamda tashqi siyosat maqsadlari bilan yaxshi aks

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Bu tadqiqot o‘zbek rasmiylari haqidagi ikkinchi darajali ma‘lumotlarga asoslanadi. Bundan tashqari, “Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusi bilan bog‘liq Internet manbalari, jurnallar va kitoblar tahlili o‘tkaziladi. Ma‘lumotlar tahlili, asosan tavsifiy xarakterga ega, chunki bu mavzu ishtirok etish uchun muammolar va istiqbollarni ko‘rib chiqadi. Quyidagi umumiy ilmiy usullar bilimlardan foydalanilgan: mantiqiy, tarixiy va maxsus usullar; qiyosiy, iqtisodiy jarayonlarni statistik tahlil qilish usullariva omilli tahlil. Tadqiqot ishi mantiqiy-nazariy usullar va BRIda ishtirok etish

⁴Aripov E. “One Belt, One Road”: Four initiatives of the President of Uzbekistan. Strategy.uz 2019.

orqali O‘zbekiston uchun uzoq muddatli strategiyalarni ishlab chiqish imkonini beruvchiprognoz usulidan foydalangan holda amalga oshirildi.

NATIJALARNI TAHLILI VA MUHOKAMASI

2013-yilda boshlangan Belt and Road Initiative (BRI) “yo‘nalish bo‘ylab Yevropa, Osiyo va Afrikaning 65 mamlakatida 4,4 milliard kishi bilan umumiy taqdir hamjamiyatini o‘rnatishga” qaratilgan⁵. Xitoy tomonidan qabulqilingan eng ulug‘vor tashqi siyosat loyihasi sifatida ta‘riflangan “Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusi ikki komponentdan iborat: “Ipak yo‘li iqtisodiy kamari” va “21-asr dengiz ipak yo‘li” Sharqni bog‘laydigan yo‘nalishlar bo‘ylab mamlakatlar o‘rtasida kengroq iqtisodiy integratsiyani yaratishga qaratilgan. Xitoyni O‘rta Yer dengizi bilan bog‘laydigan yo‘l kelajakning eng muhim xalqaro savdo yo‘llaridan biri bo‘lib, Xitoyni rivojlanayotgan muhim bozorlar bilan bog‘laydi. Xitoy hukumati bu tashabbusni “mintaqaviy aloqalarni kuchaytirish va yorqin kelajakka intilish” deb atadi. Ipak yo‘li iqtisodiy kamari Sharqiy Xitoydan Yangtszi daryosi bo‘ylab Xitoyning shimoli g‘arbiy Sian shahrigacha, qadimgi Ipak yo‘lining boshlang‘ich nuqtasi bo‘lib, Markaziy Osiyo orqali Sharqiy va Markaziy Yevropagacha cho‘zilgan. 21-asr dengiz ipak yo‘li Janubiy Xitoy dengizini Hind okeani, Yaqin Sharqdagi neft mamlakatlari va Afrika orqali G‘arbiy Yevropaga olib boradigan yana bir yo‘lni bog‘laydi. Xitoy Ipak yo‘lining qadimiy kontseptsiyasiga asoslanib, qayta tiklangan mintaqaviy iqtisodiy ob‘ektini ko‘zda tutadi. BRI Xitoy-Mo‘g‘uliston-Rossiya, Xitoy-Markaziy Osiyo-G‘arbiy Osiyo (Yaqin Sharq), Xitoy-Janubiy Osiyo, Xitoy-Pokiston va Xitoy Bangladesh Hindiston-Pokiston iqtisodiy koridorlarini o‘z ichiga olgan dunyodagi eng yirik iqtisodiy koridorlar tarmog‘ini qurishni maqsad qilgan. Harbiy jihatdan ShHTga a‘zo davlat o‘rtasida xavfsizlik va harbiy hamkorlik asosida tashkil etilgan va tez orada mintaqadagi ko‘proq a‘zo davlatlarni qamrab oladi. Geosiyosiy nuqtai nazardan, Xitoy Prezidenti Si Tszinpin BRI hamkorlari o‘rtasida “Umumiy taqdir hamjamiyatini” qurishga chaqiradi. Darhaqiqat, “Ipak yo‘li” loyihasi ilgari Markaziy Osiyo mintaqasiga qaratilgan edi. AQSh Rossiya, Hindiston, Yevropa Ittifoqi va Turkiya mintaqaviy hamkorlik loyihalarini boshladi. Biroq, bu loyihalar yirik infratuzilma loyihalarini o‘z ichiga olmaydi. Ularning aksariyati voqea sodir bo‘lmagan, desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Xo‘sh, nega O‘zbekiston Xitoy hukumati tomonidan boshlangan “Ipak yo‘li” loyihasini birinchi bo‘lib qo‘llab-quvvatladi. Qit‘aning o‘rtasida joylashgan O‘zbekiston uchun bu loyihaning jozibadorligi nimada? Birinchidan, 2013-yilda ushbu tashabbus e‘lon qilinganidan beri Xitoy o‘zining barcha xorijiy sarmoya va savdo aloqalarini “Bir kamar, bir yo‘l” shiori ostida

⁵ Wang Y, The belt and road initiative. What will China offer the world in its rise? New World Press, 2016.

birlashtirdi. BRI Xitoyning rasmiy tashqi iqtisodiy-siyosati maqomiga ko‘tarildi va hatto yaqinda o‘zgartirilgan Xalq Konstitutsiyasida ham o‘z aksini topgan. Endilikda O‘zbekiston-Xitoy iqtisodiy munosabatlarini BRI tashabbusi doirasida tahlil qilish mumkin. O‘zbekiston Xitoy bilan 1991-yildan buyon iqtisodiy siyosiy aloqalarni o‘rnatib kelmoqda. Xitoy O‘zbekistonning eng yirik savdo hamkorlaridan biri bo‘lib, bir necha yillardan beri O‘zbekistondagi eng yirik xorijiy investor bo‘lib kelmoqda. Birgina 2021-yilda tovar ayirboshlash hajmi 7,4 milliard AQSH dollarini tashkil etdi. Xitoy kompaniyalari O‘zbekistonda yirik sarmoyaviy kelishuvlarga erishdi. Masalan, gaz va uran qazib olish bo‘yicha umumiy qiymati 15 milliard dollarlik shartnomalar imzolangan⁶. 1800 dan ortiq qo‘shma korxonalar mavjud. 2020 yil oxiriga kelib Xitoy sarmoyasi 4,8 milliard dollardan oshdi. O‘zbekiston hukumati BRI loyihasi boshlanganidan beri uni qo‘llab-quvvatlashini bildirgan. Natijada “Ipak yo‘li” iqtisodiy loyihasini qurishdagi hamkorlik O‘zbekiston-Xitoy xalqaro munosabatlarining asosiy yo‘nalishiga aylandi. Shu bois O‘zbekiston birinchi jahon moliyaviy tashkilotining tashkil etilishida ishtirok etdi va faol qo‘llab-quvvatladi. 2017-yilning may oyida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Pekinga 1-BRI forumi uchun tashrif buyurdi va Xitoyning eng yirik davlat kompaniyalari va banklari bilan muzokaralar o‘tkazdi. Natijada umumiy qiymati 22 milliard dollarlik 100 dan ortiq bitimlarga erishildi. Tashrif chog‘ida tomonlar quyidagi muhim masalalarni o‘zichiga olgan qo‘shma deklaratsiyani qabul qildilar. O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasida imzolangan uzoq muddatli savdo, O‘zbekiston Xitoy bozoriga qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini, tabiiy resurslarni, energiya mahsulotlarini eksport qilishga tayyor. Xitoy Taraqqiyot banki va Xitoy Eksim banki tomonidan O‘zbekistonda turli infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishni qo‘llab-quvvatlaydi⁷. Tomonlar yuqori texnologiyali qo‘shma korxonalarini rag‘batlantirish va tabiiy bo‘lmagan resurslarni ishlab chiqarishni rag‘batlantirishga qaratilgan investitsiyaviy hamkorlik to‘g‘risida kelishib oldilar; Tomonlar O‘zbekiston-Qirg‘iziston-Xitoy temir yo‘li loyihasi bo‘yicha muzokaralarni tezlashtirish muhimligi haqida kelishib oldilar. O‘zbekiston hukumatining asosiy maqsadlari imtiyozli kreditlardan foydalanish, Xitoy biznes majmualarini ishga tushirish, mahalliy kompaniyalarning ishlab chiqarish quvvatini oshirish, o‘zbek mahsulotlari uchun muqobil bozorlarni topishdan iborat. Shuningdek, u tashqi savdoni rivojlantirish va qo‘shimcha qiymatga ega O‘zbekiston mahsulotlarini chegaradosh davlatlarga yetkazib berish uchun loyiharesurslaridan foydalanishni maqsad qilgan.

⁶ Sejko D, Protecting Foreign Direct Investment in the Belt and Road countries. Belt and Road, 2020.

⁷ Kuzmina E, Belt and Road Initiative to boost economic development of Central Asian countries. Xinhua, 2019.

O‘zbekistonda transport infratuzilmasi yo‘q va jahon portlariga chiqish uchun kamida ikki davlatni kesib o‘tishi kerak, loyihada ishtirok etish uning Yevropa Ittifoqi, Yaqin Sharq va Xitoy kabi yirik jahon bozorlariga muvaffaqiyatli integratsiyalashuviga yordam beradi. BRIga qo‘shilish orqali O‘zbekiston hukumati o‘z savdo yo‘llarini diversifikatsiya qilish imkoniyatidan foydalanishi mumkin. Xususan, “Ipak yo‘li” iqtisodiy yo‘li Xitoydan Markaziy Osiyoga, Rossiya orqali Yevropaga, Xitoydan O‘rta Osiyo va G‘arbiy Osiyo orqali Forsga olib boruvchi uchta trans-Yevroosiyo iqtisodiy yo‘laklaridan biri bo‘lib, O‘rta Yer dengizigacha cho‘zilgan yo‘llardir. O‘zbekiston 2016-yilda Xitoy Eksport-import bankining 455 million dollarlik infratuzilma krediti evaziga O‘zbekiston sharqining tog‘li qismida 19,2 km uzunlikdagi Qamchiq tunnelini qurishga muvaffaq bo‘ldi. 2016-yil iyun oyida O‘zbekiston va Xitoy rahbarlari Angren-Pop elektrlashtirilgan temir yo‘li va Qamchiq tunnelining ochilish marosimini o‘tkazdilar. Mamlakat aholi jon boshiga to‘g‘ri keladigan yalpi ichki mahsulot 1500 dollarni tashkil etib, Markaziy Osiyoda eng past ko‘rsatkichga ega⁸. O‘zbekiston aholisining beshdan bir qismiga ega va resurslari yo‘q davlat bo‘lgan Gruziyaning jonboshiga yalpi ichki mahsuloti 4500 dollarni, neftga boy Qozog‘istonda esa 9000 dollarni tashkil qiladi. Shuningdek, u Qozog‘iston, Tojikiston, Qirg‘iziston, Turkmaniston va Afg‘oniston bilan chegaradosh bo‘lganligi sababli kengroq Markaziy Osiyo mintaqasi uchun tramplindir. Mamlakatning strategik joylashuvi uni Xitoyning kamar va yo‘l tashabbusidagi asosiy bo‘g‘inga aylantiradi⁹. Kolumbiya universiteti Barqaror rivojlanish markazi direktori Jeffri Devid Saksning aytishicha, O‘zbekiston jadal rivojlanish davrida. Chunki hozir, ayniqsa, hukumat islohotlar olib borayotgan va iqtisodiyotni ochayotgan bir paytda, prezidentqo‘shnilarga tashrif buyurib, yaxshi munosabatlar o‘rnatmoqda yoki qayta tiklayapti, Xitoy esa o‘zining BRI tashabbusini yaratayotgan bir paytda, O‘zbekiston uchun yangi imkoniyatlar yaratish uchun qulay vaqt. korxonalar, yangi ulanishlar va bukattaroq markaz bo‘lishdan foyda olish mintaqasi. O‘ylaymanki, biz hozir ko‘rayotgannarsa ana shu tarkibiy o‘zgarishlarning ham, rivojlanish imkoniyatlarining hamjadallashganidir. Ko‘plab xorijiy ekspertlar va jurnallar O‘zbekistonning “Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusida ishtirok etishini har ikki tomon uchun ijobiy deb hisoblayotganini ko‘rishimiz mumkin.

XULOSA

Xitoyning “Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusi inklyuziv va hamkorlikni rivojlantirish uchun noyob ko‘p tomonlama asos sifatida taqdim etilgan. Shu bilanbirga, uni amalga oshirish mintaqaviy mexanizmlar orqali, shuningdek, maqsadli

⁸ Sejko D, Protecting Foreign Direct Investment in the Belt and Road countries. Belt and Road, 2020.

⁹ Rainer M. P, Uzbekistan is the hidden gem in China’s new Silk Road. Forbes, 2019.

mintaqalarda asosiy davlatlar bilan yaqin hamkorlikni yo‘lga qo‘yish qobiliyatidan o‘tadi. O‘zbekiston Markaziy Osiyodagi muhim davlat bo‘lib, “Bir kamar, bir yo‘l” prognozlarida markaziy o‘rinni egallaydi. O‘zbekiston nuqtai nazaridan, “Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusi 2017-yilda boshlangan milliy rivojlanish strategiyasiga hissa qo‘shishi mumkin. O‘zbekistonning hozirgi baynalmilallashuvi biror bir muayyan mintaqaga yoki sivilizatsiya bilan chegaralanib qolmaydi. Prezident Shavkat Mirziyoyev Xitoy, Rossiya, Janubiy Koreya, Turkiya, AQSH kabi davlatlarga qilgan tashrifi orqali turli yo‘nalishlarda mavjud hamkorlikni tiklash yoki yangi do‘stlik aloqalarini o‘rnatishda faol ishtirok etdi. BRIning inklyuziv doirasi va ixtiyoriy tabiatining barqarorligi O‘zbekiston va BRI o‘rtasidagi o‘zaro dinamikani saqlab qolish uchun muhim omil hisoblanadi. O‘zbekiston chegara, bojxona va nazorat organlari tomonidan qo‘yilgan sarmoyaviy, savdo va tranzit to‘siqlari ko‘pincha mintaqani biznes yuritish yoki savdo va investitsiya faolligini oshirish uchun maqsad sifatidan mahrum qiladi. BRI loyihasi haqida gapirma ham bo‘ladi. Agar bu to‘siqlar bartaraf etilmasa, O‘zbekiston BRIdan faqat foyda ko‘radi. Hatto yuqori darajadagi tavakkalchilikka chidamli xitoylik investorlar ham O‘zbekistonga savdo qilish va sarmoya kiritishga qiynaladi. Agar savdo va investitsiya siyosati hamda bojxona va chegara ma‘muriyatchiligining institutsional va boshqaruv jihatlari eng yuqori darajada hal qilinmasa, BRI loyihasining salohiyati O‘zbekiston tomonidan uning foydalaridan sezilarli darajada foydalanilmaslik xavfi yuqori. Xitoy taklif qilgan BRI tashabbusi Markaziy Osiyoda savdo va sarmoyaviy to‘siqlar olib tashlangan va muhim islohotlaramalga oshirilgandagina muvaffaqiyat qozonadi. Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda savdo imkoniyatlarini kengaytirish mintaqaviy hamkorlik uchun keng qamrovli kuchli islohotlarni talab qiladi. Yaxshiroq infratuzilma va malakalar hamda samaraliroq institutlar savdo xarajatlarini kamaytiradi, investitsiya muhitining ishonchliligi va bashorat qilinishini yaxshilaydi va shu sababli Xitoyning BRI tashabbusini O‘zbekistonda jozibador va amalga oshirilishi mumkin bo‘lgan tashabbusga aylantiradi. BRI loyihalarining aniqlatmalarini bashorat qilishda ko‘plab muammolar mavjud, biroq O‘zbekiston hukumatining past foiz stavkalari bo‘yicha moliyalashtiriladigan investitsiyalarni olish bo‘yicha tashabbuslari tufayli har ikki tomon uchun ham o‘zaro iqtisodiy farovonlik umumiy e’tirof etilmoqda. Buning natijasida bunday tashabbuslarning oldindan aytib bo‘lmaydigan oqibatlarini qoldirib, mamlakatlar uchun potentsial iqtisodiy imkoniyatlar yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES)

1. Koparkar R, 25 years of Uzbekistan – China Relations: Enhanced Economic Engagements marked by Political Understanding. Vivikananda International Foundation, 2017.
2. Pethiyagoda K, What’s driving China’s New Silk Road, and how should the West respond? Brookings, 2017.
3. Dollar D, China’s rise as a regional and global power: The AIIB and the ‘one belt, one road’. Horizons, 2017.
4. Hancock T, China encircles the world with One Belt, One Road strategy. The Financial Times, 2017.
5. Junxian, G. Yan, M. China's New Silk Road: Where Does It Lead?" Asian Perspective, 2016.
6. NDRC 2017 (National Development and Reform Commission). People's Republic of China. Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road. National Development and Reform Commission, Ministry of Foreign Affairs, and Ministry of Commerce of the People's Republic of China, with State Council authorization, 2017.
7. Sejko D, Protecting Foreign Direct Investment in the Belt and Road countries. Belt and Road, 2020.
8. Kembayev Zh, “Implementing the Silk Road Economic Belt: from the Shanghai Cooperation Organization to the Silk Road Union?” Asia-Europe Journal 2017.
9. Toktomushev K, Central Asia and the Silk Road Economic Belt. Policy Brief, 2017.
10. Khamidova N. The Reincarnation of the Silk Road and the Influence of Transportation to Economic Development: The Case of Central Asia and Uzbekistan. Helsinki Metropolia University of Applied Sciences Business Administration 2017.
11. Matyakubov A. China’s BRI creates tremendous opportunities for cooperation. Xinhua, Asia Pacific, 2019.
12. Aripov E. “One Belt, One Road”: Four initiatives of the President of Uzbekistan. Strategy.uz 2019.
13. Kuzmina E, Belt and Road Initiative to boost economic development of Central Asian countries. Xinhua, 2019.
14. Rainer M. P, Uzbekistan is the hidden gem in China’s new Silk Road. Forbes, 2019.
15. Wang Y, The belt and road initiative. What will China offer the world in its rise New World Press, 2016.

16. Mayer M (ed.), Rethinking the Silk Road: China's Belt and Road Initiative and Emerging Eurasian Relations. Palgrave Macmillan, 2018.
17. Yu Ch, Lilei S, Lihe H, The Belt & Road Initiative in the Global Arena Chinese and European Perspectives Palgrave Macmillan, 2018.
18. www.beltroad-initiative.com
19. www.internationalcapitalconference.com
20. www.china-briefing.com
21. www.silkroadbriefing.com